

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ**

Факультет аудіовізуального мистецтва

Кафедра кінотелережисури та сценарної майстерності

КІНОТЕЛЕДРАМАТУРГІЯ ТА СЦЕНАРНА МАЙСТЕРНІСТЬ

ПРОГРАМА

та навчально-методичні матеріали

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
які навчаються за
спеціальністю 021 «Аудіовізуальне мистецтво та виробництво»

**Освітня програма
«Кінотелережисура»**

Харків, 2024

УДК 791.632(073)
К 41

Друкується за рішенням науково-методичної ради ХДАК
(протокол 11 від 9.04.2024 р.)

Затверджено на засіданні кафедри кінотелережисури та сценарної майстерності
факультету аудіовізуального мистецтва ХДАК
№ 11 від 14 лютого 2024 р.

Рецензенти:

Миславський В.Н., доктор мистецьких наук, доцент, кафедри кінотелережисури та сценарної майстерності Харківської державної академії культури
Коваленко Ю.Б., кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри телерепортерської майстерності Харківської державної академії культури

Укладачі:

Руслан Нікулін, викладач кафедри кінотелережисури та сценарної майстерності

Борис Фарафонов, старший викладач кафедри кінотелережисури та сценарної майстерності

К 41 Кінотеледраматургія та сценарна майстерність : програма та навч.-метод. матеріали для здобувачів першого (бакалавр.) рівня вищої освіти, які навчаються за напрямками 02 «Культура та мистецтво», спец. 021 «Аудіовізуальне мистецтво та виробництво», ОП «Кінотелережисура» / М-во культури та інформ. політики України, Харків. держ. акад. культури, Ф-т аудіовізуал. мистецтва, Каф. кінотелережисури та сценар. майстерності ; уклад.: Р. В. Нікулін, Б. Я. Фарафонов. Харків : ХДАК, 2024. 12 с.

Курс покликаний сформувати систему теоретичних та практичних знань в галузі кінодраматургії та сценарної справи в контексті того, що вона є визначальною до розуміння основної фахово спрямованої дисципліни спеціальності і дає можливість здобувачам в ході її вивчення, розібратися у фундаментальних питаннях фахової діяльності на рівні їх сучасного теоретичного усвідомлення

Видання містить програму курсу, теми семінарських занять, тематику самостійної роботи, рекомендації до виконання контрольної роботи, перелік питань для самоперевірки, список рекомендованої літератури.

Для викладачів, здобувачів вищої освіти за першим (бакалаврським) рівнем.

УДК 791.632(073)

ЗМІСТ

ВСТУП	4
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	6
ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	8
Практичне заняття №1 ФОРМАТ СЦЕНАРІЮ. СТАНДАРТИ ЗАПИСУ СЦЕНАРІЮ.	
Практичне заняття №2 ПОШУК ІДЕЇ. ГЕРОЙ. ТЕМА. ДІЇ. ПОДІЇ.	
Практичне заняття №3 ФОРМУЛА ЛОГЛАЙНУ ЯК ФОРМУЛА ПРОЄКТУ	
Практичне заняття №4 СТРУКТУРА СЦЕНАРІЮ. ТРИ АКТИ. ТРИ ОСНОВНІ ЧАСТИНИ.	
Практичне заняття №5 ВАЖЛИВІ ПРАВИЛА СТВОРЕННЯ СТРУКТУРИ ІСТОРІЇ.	
Практичне заняття №6 СТВОРЕННЯ ПЕРСОНАЖІВ В СЦЕНАРІЇ.	
Практичне заняття №7 ГОЛОВНИЙ ГЕРОЙ В СЦЕНАРІЇ.	
Практичне заняття №8 ПРИНЦИП АНТОГОНІЗМУ- НАЙВАЖЛИВІШЕ ПРАВИЛО СТВОРЕННЯ СТРУКТУРИ ІСТОРІЇ.	
Практичне заняття №9 АРКА ПЕРСОНАЖІВ.	
ТЕМАТИКА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	10
ТЕМАТИКА ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ	11
ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ	11
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	12

ВСТУП

Загальний обсяг дисципліни -- складає 5 кредитів ЄКТС / 150 год., з них аудиторних – 50 годин, самостійна робота – 100 год. Форма навчання денна, передбачає аудиторні заняття та самостійну роботу здобувачів вищої освіти. Розподіл за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять: лекції – 10 год., практичні – 30 год., індивідуальні – 10 год. Підсумковий контроль екзамен.

Міждисциплінарні зв'язки навчальної дисципліни. Вивченню курсу мають передувати, або вивчатися паралельно, такі дисципліни, як Основи режисури аудіовізуальних творів, Кінорежисура та ін.

Мета курсу: Закріплення отриманих теоретичних знань відбувається на практичних заняттях з переглядом і аналізом різних аудіовізуальних творів та при виконанні самостійної роботи (підготовка до аудиторних занять, опрацювання розділів програми, робота з додатковою літературою).

Програмою навчальної дисципліни «**Кінотеледраматургія та сценарна майстерність**» передбачено вивчення специфіки діяльності над етапом розробки і реалізації сценарію аудіовізуального твору, основних методів та прийомів екранної виразності, особливостей образної мови, творчої спадщини видатних режисерів, знакових сценаріїв в контексті часу. Особливо важливим для майбутніх фахівців є поєднання практичних вмінь та навичок з теоретичними знаннями, що сприяють більш глибокому осмисленню та розумінню специфіки аудіовізуальної творчості, розвитку творчого потенціалу особистості, самостійного критичного мислення, ціннісних орієнтацій, адекватних соціокультурним реаліям.

Статус дисципліни – обов'язкова.

Форми навчальної роботи: лекції, практичні заняття, самостійна робота студентів, індивідуальні заняття консультації. Лекційні заняття мають інтерактивний пізнавально-прикладний характер. Практичні заняття проводяться на інтеграції різних видів діяльності студентів: навчальної, наукової, практичної, коучингу, тощо.

Методи навчання. Основними методами навчання мають виступати як традиційні методи викладання, так і методи, які забезпечують інноваційну модель проблемного навчання. Зокрема, це такі, як проблемний метод (метод проблемного викладання); частково-пошуковий метод; (евристичний);

інтерактивний метод; пояснювально-ілюстративний (інформаційно-рецептивний); репродуктивний, дослідницький. Також під час викладання предмету викладач має,

по можливості, використовувати індивідуальний (особистісний) підхід до студентів, який є основою особистісного зорієнтованого навчання

Форми контролю: поточний, проміжний, підсумковий, завдання самостійної роботи (у тому числі, відповідно до рекомендацій кафедри, контрольна робота).

Завданням *поточного контролю* рівня знань є перевірка вивченого матеріалу, визначення ступеня його засвоєння, формування навичок самостійної роботи з текстами та спроможності їх осмислення та інтерпретації; навичок усної самопрезентації. Здійснюється під час аудиторних занять. На лекціях експрес-контроль (тестування, перевірка засвоєння ілюстративного матеріалу) проводиться наприкінці пари. На семінарах оцінюються виступи за питаннями, що винесені на самостійну роботу, активність участі в диспутах, дискусіях тощо.

Проміжний контроль рівня знань передбачає перевірку виконаних протягом відповідних тем/модулів завдань самостійної роботи студентів (контрольних робіт, наукових рефератів,

анотування додаткової літератури, презентацій тощо) та здійснюється під час проведення модульно-тематичних атестацій. Атестація (за потреби) передбачає індивідуальну перевірку знань ілюстративного матеріалу курсу, уміння його проаналізувати та вписати в контекст доби (епохи), стилю, творчості майстра тощо.

Рубіжні етапи контролю знань передбачені у формі усного опитування на семінарських заняттях, поточного тестування, перевірки якості виконання завдань самостійної роботи студентів (конспектів, анотацій рекомендованої до вивчення літератури) під час атестацій.

Підсумковий контроль виконується з метою оцінювання рівня знань, вмінь і навичок, отриманих студентом протягом семестру. Система підсумкового контролю передбачає оцінювання рівня знань всіх тем дисципліни. Загальний бал складається з суми балів з усіх видів навчальної роботи згідно із структурою залікових кредитів та балів, отриманих під час іспиту/заліку (відповідно до навчального плану). Іспит проводиться у формі, затвердженій на засіданні кафедри (усній, письмовій, тестування). Студент допускається до іспиту за умови виконання усіх навчальних завдань і наявності позитивних результатів з усіх форм поточного та проміжного контролю. Кількість балів, які студент може отримати за результатами підсумкового контролю, не може перевищувати 25 % від загальної кількості балів (100 балів).

Підсумковий контроль засвоєння знань здійснюється у формі **екзамену**.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

З огляду на лаконічність курсу, програма дисципліни складається з двох тематичних розділів:

Розділ 1. Сценарій як основа для постановки кіно- та телефільмів. Створення сценаріїв для кіно- та телефільмів.

Розділ 2. Створення сценаріїв для кіно- та телефільмів (продовження).

Зміст програми обумовлений пріоритетним значенням принципу єдності базових теоретичних положень стосовно предмету даного навчального курсу і застосовування свого теоретично-методологічного потенціалу в практиці екранного творення (на рівні виконання практичних робіт з кінодраматургії та сценарної справи).

Розділ 1.

Сценарій як основа для постановки кіно- та телефільмів. Створення сценаріїв для кіно- та телефільмів

Тема 1. Анатомія сценарію. Що таке сценарій для кіно та телефільмів.

Історія та еволюція сценарію з часів народження кіно. Кінодраматургія як феномен культури ХХ століття.

Тема 2. Формат сценарію. Стандарти запису сценарію.

Розмір паперу. Шрифт. Поля. Об'єм. Нумерація сторінок. Використання прописних букв. Титульна сторінка. Сцени, їх назви. Опис дії. Ім'я персонажу в діалозі. Діалог. Ремарка. Розрив діалогів межами сторінок, дією, За кадром. Поза полем зору. Інсерт. Три погляду. Флешбек. Монтаж С, З. Сценарій як компонування сценарних блоків.

Тема 3. Етапи роботи над сценарієм

Три етапи роботи над сценарієм. Створення літературного сценарію. Трансформація

літературного сценарію у кіносценарій. Робота режисера над сценарієм.

Тема 4. Пошук ідеї. Герой. Тема. Дія. Події.

Накопичення ідей, історій як методологія пошуку. Шаблон ідеї. Назва сценарію. План сценарію, як опис послідовності подій, як попередня версія.

Запис попередньої версії в 3-х актах.

Тема 5. Формула логлайну як формула проекту.

Герой, спонукаюча ідея (її три сходинки), мета, альтернативний фактор – складові логлайну.

Тема 6. Структура сценарію. Три акти. Три основні частини.

«Поетика» Аристотеля. Чотири положення для кінематографістів Лайоша Енґрі. Процес створення сценарію по Сіду Філду. Внесок Джозефа Кемпбелла до сучасної сценарної справи. Перший сюжетний рубіж. Переломний момент.

Другий сюжетний рубіж.

**Розділ 2. Створення сценаріїв для кіно- та телефільмів
(продовження)**

Тема 7. Важливі правила створення структури історії.

Прогресія ускладнень, як основна частина історії, що триває від спонукаючої події до кризи. «Точка неповернення».

Закон конфлікту-душа історії. Ускладнення та складність конфлікту.

Структурні варіанти актів. Хибний кінець. Ритм акту. Підсюжети та сюжет.

Тема 8. Принцип антагонізму - найважливіше правило створення структури історії.

Розробка негативної складової історії. Рух історії і персонажу до кінцевої точки через глибокий і широкий конфлікт. Прикордонне, протилежне і заперечення.

Тема 9. Створення персонажів в сценарії.

Характеризація та справжній характер. Проявлення характеру через вибір. Усвідомлені та підсвідомі бажання. Таємниця мотиву. Маска характеру. Багатовимірність персонажу, його протиріччя.

Визначення складу дійових осіб через героя.

Тема 10. Головний герой в сценарії.

Один герой. Колективний герой. Спільні бажання, страждання та виграші, або кожен зі своїми. Головна риса героя – сила волі. Усвідомлене бажання героя.

Несвідоме бажання, що викликає внутрішні протиріччя. Якості героя, необхідні для досягнення цілей. Шанс на виконання бажання героя. Обов'язкове співпереживання до героя.

Тема 11. Принцип антагонізму - найважливіше правило створення структури історії.

Розробка негативної складової історії. Рух історії і персонажу до кінцевої точки через глибокий і широкий конфлікт. Прикордонне, протилежне і заперечення.

Тема 12. Розвиток та змінення персонажів. Що таке - Арка Героя.

Усвідомлене бажань та потреб героя. Несвідоме бажання, що викликає внутрішні протиріччя. Якості героя, необхідні для досягнення цілей. Шанс на виконання бажання героя. Обов'язкове співпереживання до героя. Як змінюється герой, чи змінюється світ навколо героя. Що таке коло історій Дена Гармона?.

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття №1

Формат сценарію. Стандарти запису

Питання для обговорення (практичний аспект)

1. Титульна сторінка. Сцени, їх назви.
 2. Опис дії. Ім'я персонажу в діалозі. Діалог.
 3. Розрив діалогів межами сторінок, дією, За кадром. Поза полем зору.
- Монтаж С, З. Сценарій як komponування сценарних блоків.

Практичне заняття №2

Пошук ідеї. Герой. Тема. Дії. Події.

Питання для обговорення (практичний аспект)

1. Накопичення ідей, історій як методологія пошуку.
2. Шаблон ідеї. Назва сценарію.
3. Герой, спонукуюча ідея (її три сходинки), мета, альтернативний фактор – складові логлайну.

Практичне заняття №3

Формула логлайну як формула проекту

Питання для обговорення (практичний аспект)

1. Кінодраматургія як особливий літературний жанр
2. Формула логлайну як формула проекту

Практичне заняття №4

Структура сценарію. Три акти. Три основні частини.

Питання для обговорення (практичний аспект)

1. «Поетика» Аристотеля. Чотири положення для кінематографістів Лайоша Енгрі.
2. Процес створення сценарію по Сіду Філду. Внесок Джозефа Кемпбелла до сучасної сценарної справи.
3. Перший сюжетний рубіж. Переломний момент.
4. Другий сюжетний рубіж.

Практичне заняття №5

Важливі правила створення структури історії

Питання для обговорення (практичний аспект)

1. Прогресія ускладнень, як основна частина історії, що триває від спонукаючої події до кризи.
2. «Точка неповернення». Закон конфлікту-душа історії. Ускладнення та складність конфлікту.
3. Структурні варіанти актів. Хибний кінець. Ритм акту. Підсюжети та сюжет.

Практичне заняття №6

Створення персонажів в сценарії.

Питання для обговорення (практичний аспект)

1. Характеризація та справжній характер. Проявлення характеру через вибір.
2. Усвідомлені та підсвідомі бажання. Таємниця мотиву. Маска характеру.
3. Багатовимірність персонажу, його протиріччя. Визначення складу дійових осіб через героя.

Практичне заняття №7

Головний герой в сценарії

Питання для обговорення (практичний аспект)

1. Якості героя, необхідні для досягнення цілей.
 2. Шанс на виконання бажання Один герой. Колективний герой. Спільні бажання, страждання та виграші, або кожен зі своїми.
- Головна риса героя – сила волі. Усвідомлене бажання героя. Обов'язкове співпереживання до героя.

Практичне заняття №8

Принцип антагонізму-найважливіше правило створення структури історії

Питання для обговорення (практичний аспект)

1. Розробка негативної складової історії.
2. Рух історії і персонажу до кінцевої точки через глибокий і широкий конфлікт.
3. Прикордонне, протилежне і заперечення.

Практичне заняття №9

Арка персонажів

Питання для обговорення (практичний аспект)

1. Розвиток персонажа.
2. Зміна персонажа.
3. Як написати арку персонажів — Пояснення дуг персонажів позитивних змін.

ТЕМАТИКА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Для оволодіння матеріалом курсу окрім аудиторної роботи значна увага приділяється самостійній роботі, яка є основним способом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових аудиторних занять, і є невід'ємною складовою процесу вивчення конкретної дисципліни. Навчальний матеріал дисципліни, передбачений робочим навчальним планом для засвоєння студентом у процесі самостійної роботи, виноситься на підсумковий контроль поряд з навчальним матеріалом, який опрацьовувався при проведенні аудиторних занять.

№ з/п	Назва теми
1	Перегляд та аналіз запропонованих викладачем сценаріїв кінофільмів
2	Перегляд та аналіз запропонованих викладачем сценаріїв телефільмів
3	Вивчення методології накопичення історій, пошуку ідей
4	Вивчення на прикладах формули логлайну
5	Аналіз структури сценаріїв
6	Перегляд та аналіз форматів сценаріїв
7	Опрацювання теоретичних джерел за темою
8	Створення своєї історії для сценарію
9	Структурні варіанти актів
10	Робота над образами героїв
11	Написання тексту сценарію

ТЕМАТИКА ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми
1	Пошук студентом своєї історії
2	Написання логлайну сценарію
3	Написання короткого плану сценарію
4	Написання основних подій в сценарію
5	Написання синопсису
6	Редагування написаного сценарію

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Чому сценарій є основою для постановки кіно та телефільму?
2. Де шукає ідеї автор?
3. Що таке логлайн? Чому треба починати роботу саме з нього?
4. Що таке три акти Аристотеля? Чому саме це є основними частинами драматургічної історії? Опишіть ці три акти. Чим вони відрізняються?
5. Що таке парадигма сценарію? Назвіть основні частини цієї парадигми.
6. Опишіть, що таке Дія, Інцидент, Конфлікт.
7. Що таке герой? Вивчення та створення персонажа.
8. Що таке арка персонажа?
9. На які основні питання слід відповісти під час створення характеру персонажа?
10. Як характери впливають на дії персонажа?
11. Що робить персонаж цікавим?
12. З чого складається створення персонажа в різних жанрах?
13. З чого складається стан персонажа в різних сценах?
14. У чому складаються основні принципи діалогу між персонажами?
15. Назвіть основні принципи антагонізму? Яка роль антагоніста в історії?
16. Що таке епізод, що таке сцена, і що таке кадр в сценарії? Назвіть відмінності.
17. Назвіть основні критерії форматування літературного кіносценарію? Шрифт. Основні компоненти.
18. Назвіть основні вимоги к опису дії в сценарії
19. Назвіть основні вимоги к написанню діалогів в сценарії
20. Чим відрізняється літературний сценарій від режисерського?

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Обов'язкова

1. Брюховецька Л. Кіномистецтво: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ, Логос, 2011.391 с.
2. Брюховецька Л. Своє/рідне кіно Леоніда Бикова. Київ, «Задруга»,2010.340 с.
3. Горевалов С., Десятник Г. Вступ до спеціальності «Кіно-, телемистецтво»: навчальний посібник. К. : КНУ, 2014. 132 с.
4. Лебедєв О. Пластичність кінематографічного зображення та її складові // Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого. 2013. Вип. 13. С. 160–168.
5. Лядов М. Сценарій. Основи кінодраматургії та техніка сценарія. К.: «Укртеакіновидав», 1930 / 90 с.

Додаткова

6. Арістотель. Поетика. Київ «Мистецтво» 1967 / 138 с.
7. Screenplay: The Foundations of Screenwriting. Syd Field / «Dell Publishing Company» 1979/ 320 p.
8. The Screenwriter's Workbook: Exercises and Step-by-Step Instructions for Creating a Successful Screenplay, Newly Revised and Updated. Syd Field / «Random House Publishing Group» 2008/ 360 p.
9. Story: Style, Structure, Substance, and the Principles of Screenwriting. Robert McKee. HarperCollins e-books; 1st edition (September 28, 2010) 490 p.
10. Роберт Маккі. Dialogue: the Art of Verbal Action for Stage. Robert McKee. Twelve (July 12, 2016) 303 p.
11. The Complete Idiot's Guide to Screenwriting Kindle Edition. Skip Press. Alpha (November 9, 2000). 385 p.
12. The Anatomy of Story: 22 Steps to Becoming a Master Storyteller. John Truby. Farrar, Straus and Giroux; 1st edition (October 14, 2008). 464 pages
13. «Тисячолікий герой» Джозеф Кемпбелл Hero with a Thousand Faces. Joseph Campbell. New World Library; Third edition (July 28, 2008). 432 pages
14. The Writer's Journey - 25th Anniversary Edition: Mythic Structure for Writers. Christopher E. Vogler. Michael Wiese Productions; 4th edition (August 4, 2020). 510 pages
15. Save The Cat! The Last Book on Screenwriting You'll Ever Need. Blake Snyder. Michael Wiese Productions (May 25, 2005). 195 pages
16. The Tools of Screenwriting: A Writer's Guide to the Craft and Elements of a Screenplay. David Howard, Edward Mabley. Frank Daniel. St. Martin's Griffin; Reprint edition (January 15, 1995). 320 pages
17. Psychology for Screenwriters. William Indick. Michael Wiese Productions (September 25, 2004). 308 pages
18. Making a Good Script Great. Linda Seger. Silman-James Press; 3rd edition (February 15, 2010) 242 pages
19. Бурлака В. Історія образу. Мистецтво 2000-х. К. : Фонд підтримки візуальних досліджень, 2011. 206 с.
20. Безклубенко С. Д. Відеологія: основи теорії екранних мистецтв. К. : Альтерпрес, 2004. 328 с.
21. Вайда Анджей. Кіно і решта світу: Автобіографія / Пер. з пол. Віри Авксентьєвої. К. : Етнос, 2004. 308 с.

22. Левко У.Е. Герменвтичні аспекти кіноінтерпретації художнього твору (на матеріалі екранізації художньої прози Станіслава Лема): автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.06. Т., 2010. 20 с.

Інформаційні ресурси Інтернет

23. Державне агентство України з питань кіно – URL: <http://dergkino.gov.ua/>
24. Зніми кіно – URL : <http://snimikino.com>
25. Зніми фільм! Все про кіновиробництво – URL : <http://snimifilm.com>
26. Національна спілка кінематографістів України – URL:
<http://www.ukrkino.com.ua/home/>
27. Інтернет -журнал про авторське кіно «Cineticle» – URL: <http://cineticle.com/>
28. The Hollywood Reporter – URL: <https://www.hollywoodreporter.com/>
29. Variety – URL: <https://variety.com/>
30. Український онлайн -кінотеатр TakFlix – URL: <https://takflix.com/uk>

Навчально-методичне видання

КІНОТЕЛЕДРАМАТУРГІЯ ТА СЦЕНАРНА МАЙСТЕРНІСТЬ

ПРОГРАМА

та навчально-методичні матеріали
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
які навчаються за напрямками
02 «Культура та мистецтво»

Укладачі:

Нікулін Руслан Віталійович, викладач
Борис Якович Фарафонов, ст.викладач

Комп'ютерний набір і верстка Р.Нікулін

Видається в авторській редакції

Підписано до друку 9.04.2024 р. Формат 60x84/16.

Гарнітура «Times». Папір для мн. ап.

Ум. друк. арк. 7,67. Обл.-вид. арк. 8,52.

Адреса редакції і видавця:

ХДАК, Україна, 61057, м. Харків, Бурсацький узвіз, 4

тел. (057) 731-27-83. e-mail: rvv2000k@ukr.net.

Свідоцтво про держреєстрацію ДК №3274 від 04.09.2008 р.